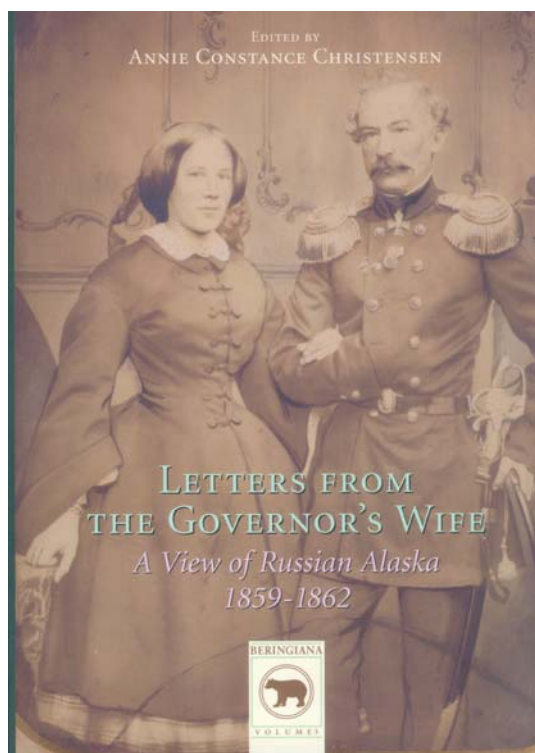

Russisk Amerika set med en guvernørfrues øjne

Ny viden og stof til eftertanke i en særdeles underholdende kildepublikation

Annie Constance Christensen (udg.): *Letters from the Governor's Wife. A View of Russian Alaska 1859-1862. With an Introduction and an Epilogue by Annie Constance Christensen and Peter Ulf Møller. Aarhus University Press. 2005. 280 s., 298 kr.*

Af Natasha Lind

Russisk Amerika er et begreb, der bedst kendes af få fagfolk, specialiseret i russisk eller nordamerikansk historie. For de fleste andre er det slet og ret en glemt eller ukendt side i historiebogen. Med udgivelsen af Annie Christensens bog har vi fået en glimrende mulighed for at lære dette geografiske og historiske hjørne at kende eller at uddybe vort kendskab hertil.

Russisk Amerika.

Rusland var den første europæiske stat, der nåede til den nordvestlige del af det amerikanske kontinent som et resultat af Vitus Berings opdagelsesrejser i 1725-42. Snart efter strømmede håbefulde russere til dette oversøiske El Dorado for at finde pels, guld og hvad man ellers kunne håbe at finde i det forjættede land. Efter de første mere eller mindre organiserede eventyrere og handelsfolk kom staten og den kejserlige administration til Alaska. I 1799 fik et privat grundlagt Russisk-Amerikansk Kompagni statsligt monopol på

udnyttelsen af Russisk Amerika. Kejseren og Kompagniet udpegede i fælleskab russiske guvernører i Alaska. I 1804 blev "hovedstaden" – Novo-Arkhangel'sk (nuværende Sitka) grundlagt. I 1812 grundlagde russerne Fort Ross i Californien tæt ved San Francisco, hvor der skulle produceres korn til Russisk Amerika. Men det var en dårlig forretning, og Fort Ross blev solgt til amerikanerne i 1841. I det hele taget begyndte russerne midt i 1800-tallet at nå den triste konklusion, at hele Russisk Amerika var en dårlig forretning. Eldorado'et blev en stor skuffelse. Alaska var fattigt. Den eneste naturrigdom, som russerne fandt var kul, men det var af alt for ringe kvalitet. Den mest vellykkede eksportvare fra Alaska var is! *Letters from the Governor's Wife* giver meget farverige beskrivelser af, hvordan store isblokke blev lastet på skib og sendt til San Francisco, hvor de blev brugt til at holde maden frisk sommeren igennem. Det viste sig også dyrt og besværligt for Rusland at opretholde en så fjern koloni. I 1867 solgte Rusland derfor Alaska til USA for 7,2 millioner dollars. Kort efter blev det store guldfund gjort, og mennesker strømmede atter til Alaska i håb om eventyrlig rigdom. Men det hører til USA's historie. Russisk Amerika var nu et lukket kapitel. Russisk Amerikas godt hundrede år giver imidlertid rigelig anledning til at tænke "kontrafaktisk": hvordan ville vor verden have set ud i dag, hvis Rusland havde beholdt sine territorier i Californien og Alaska?

Teksten og publikationsprincipper

Russisk Amerikas historie danner baggrund for *Letters from the Governor's Wife*. Bogen er en kildepublikation, derfor må anmelderen beskæftige sig med to relativt selvstændige opgaver: På den ene side udgivers arbejder, på den anden brevene og deres indhold.

Letters from the Governor's Wife er tredje bind i serien *Beringiana*, der udgives af Aarhus Universitet under redaktion af Peter Ulf Møller. I den serie, der blandt andet har til formål at afdække Russisk Amerikas historie, passer *Letters from the Governor's Wife* fint. Samtidig lægger serien stor vægt på videnskabelighed i udgivelsen af historiske kilder, og det tilfredsstillende *Letters from the Governor's Wife* til fulde. De enestående breve, 52 ialt, som guvernørfruen Anna Furu'hjelm skrev til sin mor Ann von Schoultz fra februar 1859 til oktober 1862, fandt Annie Christensen i Åbo Akademis Biblioteks håndskriftsafdeling. Annie Christensens umiddelbare interesse for emnet hænger sammen med at Anna Furu'hjelm er hendes oldemor. De offentliggjorte breve har imidlertid langt større værdi end bare at beskrive en familiehistorie. Ud over den energi og

entusiasme Annie Christensen altid bibringer sit arbejde, har hun den helt rigtige og sjældne fagkompetence til at kunne læse, transskribere og kommentere disse breve. Det kræver nemlig godt kendskab til engelsk, russisk, svensk, tysk og fransk samt indsigt i disse landes historie og kultur. Brevene er primært skrevet på engelsk (Ann von Schoultz var skotsk, hendes datter Anna halvt skotsk halvt finsk/svensk) men har mange indskud på svensk og tysk. Anna Furuhjelm's håndskrift (billede s. 145) giver et godt indtryk af en skrift, som ved første øjekast ser smuk og sirlig ud, men samtidig kan være svær at tyde. Når dertil kommer at papiret ofte er i dårlig stand, håndskriften ikke altid lige stabil og tydelig, og at Annas ortografi og måde at forkorte ord på er svingende, så forstår man, at det har været et årelangt arbejde for Annie Christensen at klargøre materialet til udgivelsen. Men det er lykkedes, og resultatet er imponerende.

Man kan udgive historiske kilder på mange måder. Men det vigtigste (og sværeste!) er altid at vælge et bestemt princip, beskrive det tydeligt for læseren og bagefter følge det gennem flere hundrede sider. Efter min mening er denne svære opgave lykkedes så godt, som det overhovedet er muligt. Hele udgivelsen er præget af høj professional standard – det gælder historiske kommentarer, valg af illustrationer, et detaljeret navneregister og special tegnede geografiske kort. Jeg ville måske selv gerne se en noget mere omfattende historisk kommentar, men jeg ved også godt, hvad svaret vil være: Udgiveren af historiske kilder kan og skal ikke gøre alt arbejdet for kommende forskere, det er ikke udgiverens opgave. Til gengæld er forord og epilog, som er forfattet i fællesskab af Annie Christensen og Peter Ulf Møller, både informative og velskrevne. Vi får ikke kun hovedpersonernes forhistorie og senere skæbne, men også en grundig historisk indføring til de begivenheder, der beskrives i brevene. En læser, som ikke i forvejen har faglig indsigt i dette område, får i koncentreret form et indblik i Russisk Amerikas historie og Ruslands daværende udenrigspolitik.

Kærlighedsroman i breve

Det mest fascinerende ved denne bog er, at den rummer så mange forskellige kulturelle aspekter. Faktisk kan man læse den som en roman med Anna og hendes mand, den russiske guvernør i Alaska, Hampus Furuhjelm, som hovedpersoner. Og som alle gode romaner er den ikke endimensionel, men dækker mange forskellige sider af livet, af menneskenaturen og af historiske situationer. Brevene giver rig anledning til tanker, spekulationer og analogier. Forskellige læsere vil sikkert finde forskellige aspekter interessante. For mit vedkommende er jeg blevet dybt fascineret af Anna Furuhjelm selv. Hun er i mine øjne en helt fantastisk kvindeskikkelse, fuld af kærlighed til sin mand, sin mor og sine børn. Hendes livsglæde, optimisme og evne til "positiv tænkning," som vi kalder det i dag, selv når det er sværest, kan man kun beundre. Hun evner at se

det gode i stort set alt og hun er en stærk person, der giver støtte til alle omkring sig. Hendes karakter er stærkt præget af religiøsitet, og det er troen, der giver hende denne styrke og livsglæde. At kristendommen kunne have så stor betydning for datidens mennesker, er måske ikke helt nemt at forstå for mennesker i det moderne Vesten, men det er et vigtigt kulturelt aspekt. Anna kunne skrive side efter side med sine tanker om Gud og hendes taknemmelighed mod Ham for al den lykke, der fylder hende. Noget andet man ikke undgår at lægge mærke til, er hendes hengivenhed for sin mand, hendes dybe kærlighed, som ikke blegner med årene, og som hun har talent for at udtrykke i ord:

O Mama! If you knew what a husband Hampus is! What a Jewel, a gem his heart – That big, pure, noble heart – that loving, gentle, affectionate heart – ! Truly & gratefully I say it, I am blessed in being his Wife – I am proud of my husband – any Wife would be obliged to be so, for all that is true, high and good, you will find in him. My only prayer is, that I may be able to make his home after his heart, so happy and bright as he deserves. - (*Letters from the Governor's Wife*, s. 110-111).

Interessant er, at vi i forordet har fået at vide, at ægteskabet mellem Anna og Hampus var et klassisk "arrangeret" ægteskab, som vi hører og læser så meget om i dag, og har så svært ved at forstå. Hverken Anna og Hampus havde penge, han var ikke længere ung, og begge havde de for længst begravet al håb om engang at blive gift. Men Hampus Furuhjelm blev i 1858 udpeget til guvernør i Alaska, og for at få stillingen skulle han være gift. Heldigvis fandt hans venner i Helsingfors en god pige til ham. Anna og Hampus så hinanden en eneste gang før den officielle forlovelse. Den 2. februar 1859 blev de gift. Samme dag forlod de Helsingfors og startede deres rejse til det nye tjenestested – Alaska. Men tro det eller ej – man kan læse det med sine egne øjne i disse breve – det var helt ægte hengiven kærlighed fra begges side og et fuldkommen lykkelig ægteskab!

Det nygifte pars rejse gennem Tyskland, England, Panama, San Francisco og op til Novo-Arkhangelsk (Sitka) varede næsten et halvt år! Afstand og tid spiller en stor rolle i Annas breve. Det giver et stærkt indtryk af tid og afstand som kulturelle begreber. Værdien, kvaliteten, indholdet og selv varigheden af tid og afstand var anderledes end for os i dag. Det tog flere måneder for et brev at nå fra Sitka til Helsingfors og yderligere flere måneder for et svar at komme tilbage. Men ikke nok med det. Der fandtes ikke en fast postrute, brevene gik kloden rundt på vidt forskellige måde, de kom næsten aldrig i kronologisk rækkefølge og kunne helt forsvinde undervejs. Man føler for Anna, som i denne verdens yderste afkrog lever fra skib til skib: Hvor stor var ikke skuffelsen, når skibet ikke bragte breve fra hendes kære mor, søster og venner. Men den geografiske dimension giver underligt nok ikke fornemmelse af indelukthed, tværtimod! Vi fornemmer "globaliseringens" ånd. Skønt Annas verden geografisk er stor og nyhederne sene, så når de frem. Anna er kosmopolit. Hun har slægtinge, venner

og bekendte i Finland, Rusland, England, Tyskland og i Amerika, hun vil gerne vide alt om alle, hun får breve og nyheder fra mange lande – og på den måde føles hendes verden kompakt, det er et fælles rum, hvor alle kender hinanden.

Et andet eksempel på så helt anderledes dimensioner er tandlægebesøget! Anna måtte for at komme til tandlæge helt til San Francisco, rejsen frem og tilbage tog cirka tre måneder, hun var nødt til at sejle om vinteren, selv om hun altid meget dårligt tålte at sejle, og hjemme i Sitka var hun nødt til at efterlade sin kære Hampus samt et nyfødt barn, som hun savnede og bekymrede sig utrolig meget for! (s. 225-235).

Det er morsomt at læse nogle af Annas – i dag – fuldstændig "politisk ukorrekte" bemærkninger, at f.eks. alle russere er snavsede, dovne og drukkenbolte. Heller ikke det uciviliserede Alaskas indbyggere vinder hendes sympati, hun skriver nærmest med afsky om deres uvaner. Men Anna kunne heller ikke i sin vildeste fantasi forestille sig, at hendes breve engang ville blive læst af nogen andre end hendes mor (især ikke at de ville blive trykt i bogform halvandet århundrede senere!). Dannet, som hun var, havde hun næppe i nogen anden sammenhæng ladet sådanne udtalelser slippe over sin læber.

Sidst - men ikke mindst – Anna Furuhjelm er en rigtig god skribent, og det gør læsningen af hendes breve til en ren fornøjelse! Hun er en meget god iagttagere med talent for at beskrive situationer, så læseren kan se det hele for sine øjne; hendes sprog er velformuleret, rigt og smukt. Ind imellem kan hendes høje emotioner lyde alt for eksalteret for moderne ører – men også det hører til epoken og giver charme og kolorit til brevene. Forbavsende nok er det endog interessant at læse hendes lange beskrivelse af en ung kvindes bekymringer omkring den første graviditet, fødsel, spædbørns opvækst og sygdomme – emner, som normalt ikke er de mest ophidsende for andre. Anna har et stort talent som forfatterinde – hendes breve er lige så fængende som en god spændingsroman. Man kan ikke lægge bogen fra sig, før man er færdig; læseren fastholdes i spænding om, hvad der dernæst vil ske? Hvordan vil det gå dem?

Jeg kan varmt anbefale at læse *Letters from the Governor's Wife*. Bogen rummer megen historisk indsigt, den er en spændende kilde til kulturstudier – men man også bare nyde læse den, især hvis man holder af god klassisk engelsk skønlitteratur!

Natasha Lind er ph.d. og postdoc ved Afdeling for Slavisk og Ungarskstudier, Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.